

ALTERNATIVEN - FORORD

Av Johan Galtung

Université Nouvelle Transnationale
154 rue de Tolbiac
F-75013 PARIS

May 1985

FORORD

Dette er tredje bind i trilogien Krisen-Rörelserna-Alternativen. Leseren vil ikke ha noen vanskelighet med å skjønne planen som ligger til grunn. En reell krise i den vestlige verden: vi har til dels gått over grensene for naturens bæreevne; samfunnene blir for tunge - ofte med autoritære/totalitære trekk til og med i små, demokratiske, nordiske land; verdenssamfunnet er mer truende enn noen gang, økonomisk, militært, kulturelt og politisk. Og på toppen av dette en følelse av angst, en følelse av at vi lever på langt tid, i historiens venterom. I første verden venter vi på at den økonomiske krisen med enda høyere arbeidsløshet gjør samfunnet uregjerlig og på en mulig, til og med sannsynlig kjernefysisk krig; i annen verden venter de med lengsel på frihet; i den tredje verden på noe underlig som kalles utvikling. Og dette er bare noen nøkterne linjer om situasjonen. Apokalypsen kan males med grellere farger - det er ikke vår oppgave.

Vår oppgave har vært å få fram at det er to helt sentrale motvekter til krisen, og de finnes i annet og tredje bind: Rörelserna, Alternativen. Vi har prøvd i annet bind å samle på 400 sider et utsyn over en imponerende bredde i disse bevegelsene. De er folkelige i god forstand - de er sprunget ut av det beste i den demokratiske tradisjon. Og det beste i denne tradisjonen er deltakelse og følelse av ansvar for samfunnet som helhet. Begge springer ut av solidaritet, utover familiens og jeget's snevre grenser selv om vi ikke på noen måte vill se bort fra at det er atskillig sunn egeninteresse i disse bevegelsene. Hvem som helst som leser helsestatistikk og studerer de mange kreft-, hjerte/karsykdom- og etterhvert også mental-lidelsesatlas som nå dukker opp kan umulig unngå å trekke noen slutninger hvis han/hun ønsker et noenlunde rimelig liv. Lev med mindre stress, unngå de store organisasjonene (i byråkrati, næringsliv, forskning); søk ut av storbyene, lev (sammen) med mange venner, vær kreativ, vær solidarisk. Smatt er ikke bare vakkert, det er også mulig opp til et visst punkt. Men en forutsetning er fortsatt at storsamfunnet eksisterer. Altså

søker vi former som bygger opp det sma og bygger ned det store, som desentraliserer makt og ansvar, slik at de møtes på midten.

Denne boken er akkurat om dette, og naturligvis med utgangspunkt, som de andre bøkene, i de nordiske land. Bokens tre deler kombinerer generelle alternativ-perspektiv med Nordens spesielle situasjon og rapporter om lokale initiativ som allerede finnes og derfor kan brukes som konkret utopi. Det finnes mye materiale her. Men alt dette er selvfølgelig del av en prosess, og akkurat hvor den vil finne sin vei gjennom fremtidens historie, ja se det vet vi jo ikke. Men vi har en del holdepunkter.

Før det første er det interessant å se hvor eklektiske alternativene er. Leseren vil finne en regnbue av politiske ideologier, i samme artikkel, ikke bare når man legger dem oppå hverandre. Det er ingen liberal/konservativ dogmatisk avstandtaken fra offentlig planlegging på lokalt og nasjonal og nordisk nivå - tvert imot, et element av slik planlegging er en nødvendig betingelse. Her er ingen sosialistisk/marxistisk total avvisning av kapital og marked. Det man vil finne, generelt sett, er ønsket om å bygge både kapital og stat, både den private og den offentlige sektor, ned til et mer rimelig nivå. Det er nok lokal-planlegging og lokal-kapitalisme som står sterkest i bildet som trekkes opp, med deltakelse av mange mennesker, med innsyn og innsikt, med samarbeid. Den kooperative produksjonsformen står sterkt i bildet, som den så lenge har gjort det i de nordiske land - tenk bare på nordisk mekeproduksjon! Generelt sett er nok alternativene grønne. Det er den grønne bølgen som dominerer bildet. Men det er ingen grønn fanatisme, intet ønske om et samfunn av sma, selv bærende kollektiver på landsbygden, og intet annet. Det er dette som en mulig livsform for de som ønsker det, men så meget, meget annet. Lyserødt, lysegrønt, lyseblått - det er regnbuen vi presenterer. Blant annet for å unngå det brune, det fascistiske, som hele tiden truer - og kan ha mørkeblått, mørkegrønt og mørkerødt utgangspunkt (i nazismen var det vel alle tre).

Men, kan det så spørres: finnes den grønne bølgen fortsatt? Er ikke det noe de som var tyve-tredve år gamle i syttårene drev med? De er nå tredve-førti år gamle og de unge idag, de som nå er tenåringer og i tyveårene, de er neo-konservative og avviser mange "grønne" standpunkter, slik for eksempel tysk valgstatistikk og meningsmålinger antyder? Akkurat som det som finnes igjen av "sosialister" i betydningen å tro på staten som forvalter av (næsten) alt vel bare finnes hos de som er femti, seksti år gamle og beyond - - Naturligvis er det noe i dette. Og det er vel kanskje en hovedgrunn til den ideologiske eklektisismen man kan finne hos bidragsyterne. Her skal det være plass til meget og mangt, også for den neo-konservative som vil prøve seg i business. Men gjør det lokalt, nasjonalt, nordisk først og fremst! La ikke ressursene forsvinne, de tilhører alle i Norden. For å omskrive Hazel Henderson aldri så lite: det gjelder både å handle og å tenke, både lokalt, nasjonalt, nordisk og globalt.

Den oppmerksomme leser vil merke seg at det i all denne eklektisismen og toleransen er andre forskjeller som kommer frem, mer nasjonale. Ekstremene er danskene og finnene, Danskene skriver om kollektiver som terapi, om medmenneskelighet og kjærlighet, om å være sammen. Finnene planlegger smasamfunn, effektivt og krystallklart, med skarp logikk. Nordmennene gjør det nordmenn skal gjøre: de store visjoner, i tid og rom, reorganiserer økonomi og Norden og hva det måtte være. De er Nordens fantaster, danskene er de (altfor?) menneskelige, finnene er planleggerne, øst-europeerne i den forstand. Slik de framtrer her er Koestlers gode, gamle yogi-kommissær dimensjon ganske godt dekket i spenningen mellom Danmark og Finland, med Norge fritt svevende oven vannene.

Men hva med Sverige? Det er jo i Sverige bøkene kommer ut, det er i Göteborg arbeidet har vært gjort. Naturligvis i midten, med elementer av kollektiv for terapi (men svenskene har ikke så mye sjel pr. innbygger å drive terapi på som danskene), med lokalplanlegging, med varsomme makro-visjoner. I midten står de geografisk,

i midten ideologisk, mildt sentraliserende, koordinering med et menneskelig ansikt. Göteborg som Nordens hovedstad, ikke bare Gyllenhammars Göteborg? Vi får se. I allefall er det herlig å ha disse forskjellene i Norden selv om de her kanskje er noe overdrevet - men ikke så mye.

Disse tre bindene er hverken helt på linje med, eller på tvers av, den nordiske alternativkampanjen som for tiden foregår, og som har sitt utgangspunkt i det norske Stortings bevilgning (med støtte fra alle partier unntatt de konservative) for å få utredet et alternativt Norge, mindre basert på handelskonkurranse med utlandet, mer på samarbeid, solidaritet. Naturligvis er vi i det alt vesentlige enige i dette. Men vi er kanskje av den oppfatning at man ikke trenger så meget penger for å drive slik forskning og spesielt ikke fra den institusjonen man gjerne vil se noe nedbygget, til menneskeligere dimensjoner: Staten. Vi er kanskje også av den oppfatning at meget av dette arbeidet er allerede gjort av de som har kjempet det fram, med sine alternativer og sin forskning - og det er de menneskene vi har ønsket å få fram som forfattere i disse tre bindene. For det tredje: kanskje er vi av den oppfatning at kampen om alt dette foregår nå, har allerede foregått ihvertfall i ti år, og ikke er noe som skal innledes når en utredning foreligger en gang i 90-årene (hvilket herlig paskudd for politikere: vi kan ikke gjøre noe før utredningen foreligger!). Men samtidig ønsker vi alle den nordiske kampanjen lykke til - mange av oss er aktivt med i den. Disse bøkene er som en pådriver, en liten terrier som bjeffer på utredningsselefanten - - -

Det har vært en fornøyelse å drive dette arbeidet med de tre bindene. Utgangspunktet var to konferanser i mai 1981, på Lysebu utenfor Oslo (finansiert av Nordisk Råd, 22-24/5 1981) og i Göteborg umiddelbart etter, om nordiske alternativer (med særlig fokus på sikkerhetspolitikk i Lysebu-konferansen). Vi er Kulturkommisjonen i Nordisk råd og Kim Salomon meget takknemlige for denne støtten som satte det hele i gang, og Göteborg-gruppen (men spesielt Kerstin og Christer

Nordström som stilte deres solhus til disposisjon for alternativ-konferansen) har gjort så meget at den kan ikke takkes nok. Det som kanskje kan framheves er hvor lite det hele har kostet- vi har trukket på våre egne krefter, i det alt vesentlige. Invertfall inoen av oss har det styrket skepsisen overfor de kapitalsterke prosjekter som nesten med en naturlovs nødvendighet blir sterkt sentraliserte, byråkratiske og - datatunge, men ofte tanketomme.

Og dermed sier vi takk for oss, for denne gang. Politikk ligger i skjæringspunktet mellom folkebevegelser, konkrete alternativer og politiske bærere. I våre samfunn betyr dette politiske partier, enten vi liker det eller ikke.- Det kan også bety gode byråkrater lokalt og sentralt.- Det kan bety alle disse i samvirke. Vi har prøvd å dokumentere krisen, motivet for å gjøre noe. Vi har prøvd å framheve det sterke grunnlaget som finnes i bevegelsene. Og vi har prøvd å presentere alternativer, konkrete handlingsprogram, og visjoner; ting som eksisterer og det som er for imorgen og iovermorgen - vi trenger alt dette. Nye bevegelser vil oppstå, gamle vil dø; det samme gjelder alternativene. Men det gjelder også krisen: etter vårt skjønn stikker den dypt og krever omlegging, men ikke drastiske omlegginger for land så utrolig gunstig stillet som de nordiske. Noen kriseaspekter vil forsvinne - andre vil komme i deres sted.

Resten er politikk. Hvor vi alle kan og vil delta - så lenge vi har det store privilegium å leve i demokratier uten for skarpe klasse-motsetninger.

Göteborg, mai 1985

Mats Friberg

Johan Galtung